

UCS 0802C:2022

НОГООН БАЙГУУЛАМЖ

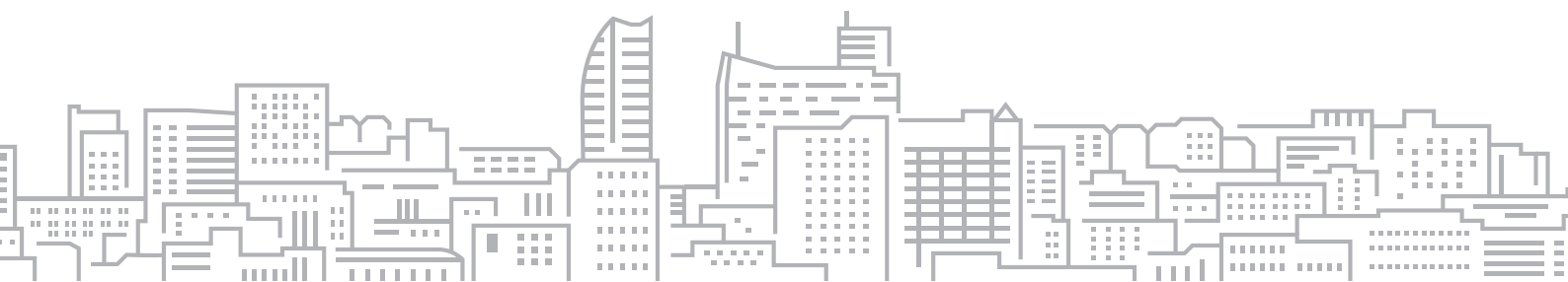


Мод, таримал ургамлын төрөл зүйлийн лавлах

НОГООН БАЙГУУЛАМЖ

Мод, таримал ургамлын төрөл зүйлийн лавлах

*Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын
2022 оны 20-р тогтоолоор батлав.*



ГАРЧИГ

1. Хамрах хүрээ.....	5
2. Норматив эшлэл	5
3. Нэр томъёоны, тодорхойлолт	5
4. Модлог ургамал.....	6
5. Зүлгийн ургамал.....	47
6. Цэцгийн ургамал.....	54
7. Ногоон байгууламжийн шалгах хуудас	72
Ашигласан материал.....	74

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Шилмүүст мод (Жишээ зураг).....	6
Зураг 2. Навчит мод (Жишээ зураг).....	6
Зураг 99. Монгол орны ургамал газар зүйн мужлалын тойрог	28
Зураг 100. Модлог ургамлын титмийн хэлбэрүүд (Жишээ зураг)	36
Зураг 101. Модлог ургамлын хослол зохиомж (Жишээ зураг)	36
Зураг 102. Авто зам дагуух ногоон байгууламж (Жишээ зураг)	37
Зураг 103. Таримал хашлаганы хэлбэрийг ишний доод хэсэгт нарны гэрэл хүрэлцэх хэмжээ (Жишээ зураг).....	40
Зураг 104. Том суулгацыг гар аргаар ухаж авах дараалал жишээ.....	45
Зураг 105. Том суулгацыг техник ашиглан ухаж авах (Жишээ зураг)	45
Зураг 106. Том суулгацын өндрөөс хамаарсан нүхний хэмжээ (Жишээ зураг).....	46
Зураг 107. Шилжүүлэн суулгах модыг бэхлэх арга (Жишээ зураг)	46
Зураг 110. (Жишээ зураг)	47
Зураг 111. (Жишээ зураг)	47
Зураг 112. (Жишээ зураг)	47
Зураг 113. (Жишээ зураг)	47
Зураг 133. Мавританы зүлэг (Жишээ зураг)	51

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Шилмүүст мод, сөөг.....	7
Хүснэгт 2. Навчит мод.....	9
Хүснэгт 3. Навчит сөөг	13
Хүснэгт 4. Модлог ургамлын ургах орчин.....	29
Хүснэгт 5. Модлог ургамлын төрөл зүйлийн чимэглэлийн шинж	33
Хүснэгт 6. Модлог ургамлын ногоон байгууламжийн элементүүдэд сонгох.....	41
Хүснэгт 7. Шилмүүст модны суулгацын 1-р зэрэг.....	44
Хүснэгт 8. Навчит модны 1-р зэрэг	44
Хүснэгт 9. Сөөгийн суулгацын 1-р зэрэг	45

Хүснэгт 8. Ногоон байгууламжид модлог ургамлын суулгацыг тариалах дараалал.....	46
Хүснэгт 9. Зүлэгжүүлэлтэд ашиглах боломжтой ургамал	48
Хүснэгт 10. Зүлгийн үрийн 1-р зэрэг	52
Хүснэгт 11. Зүлгийн ургамлыг тарих.....	52
Хүснэгт 12. Ганц наст цэцгийн ургамал	54
Хүснэгт 13. Олон наст цэцгийн ургамал	58
Хүснэгт 14. Цэцэгт байгууламжид ургамал сонгох	68
Хүснэгт 15. Цэцгийн ургамлыг тарих	71
Хүснэгт 16. Мод, сөөгийн суулгацын хяналт, үнэлгээ хийх чиглэл	72
Хүснэгт 17. Зүлэгжүүлэх талбайн хяналт, үнэлгээ хийх чиглэл	72
Хүснэгт 18. Цэцгийн үр, үрсэлгээд тавих хяналт, үнэлгээ хийх чиглэл	73



**НИЙСЛЭЛИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

2022 оны 03 сарын 04 өдөр

Дугаар 20

Улаанбаатар хот

**Ногоон байгууламжид хамаарах
хотын стандартыг батлах тухай**

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.15 дахь заалт, 35 дугаар зүйлийн 35.1.13 дахь заалт, 48 дугаар зүйлийн 48.1 дэх хэсэг, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1.3 дахь заалт; Захиргааны ерөнхий хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.2 дахь хэсэг, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн 10¹ дүгээр зүйлийн 10¹.1 дэх хэсгийг тус тус үндэслэн Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Нийслэлийн иргэдийн эрүүл аюулгүй, амьдрах эрхийг хангахад чиглэсэн Ногоон байгууламж бүлэгт хамаарах дор дурдсан стандартуудыг хавсралтаар баталсугай. Үүнд:

1.1. UCS0801A:2022 “Хот суурин газрын цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон байгууламжийн төлөвлөлтийн удирдамж” хотын стандарт

1.2. UCS0802C:2022 “Мод таримал ургамлын төрөл зүйлийн лавлах” хотын стандарт

1.3. UCS0803B:2022 “Ногоон байгууламжийн арчилгаанд тавих шаардлага” хотын стандарт

1.4. UCS0802A:2022 “Цэцэрлэгчийн хөдөлмөр аюулгүй ажиллагааны удирдамж” хотын стандарт

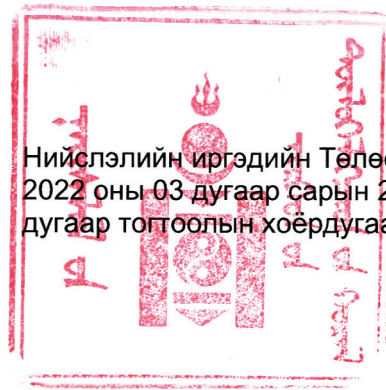
1.5. UCS0801C:2022 “Цэцэрлэгчийн хөдөлмөрийн багаж хэрэгсэл, машин тоног төхөөрөмжийн лавлах” хотын стандарт

2. Батлагдсан хотын стандартуудыг мөрдүүлж, хэрэгжилтэд нь хяналт тавьж ажиллахыг Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын Захирагч (Д.Сумъяабазар)-д даалгасугай.

3. Энэхүү тогтоолыг 2022 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс мөрдсүгэй.

ДАРГА  Ж.БАТБАЯСГАЛАН

1110100307



Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын
2022 оны 03 дугаар сарын 24-ний өдрийн 20
дугаар тогтоолын хоёрдугаар хавсралт

НОГООН БАЙГУУЛАМЖ

UCS 0802C:2022 “МОД, ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ТӨРӨЛ ЗҮЙЛИЙН ЛАВЛАХ” ХОТЫН СТАНДАРТ

1. ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Энэхүү стандартыг цэцэрлэгжүүлэлтийн үйл ажиллагаа явуулдаг иргэн, аж ахуй нэгж байгууллага дагаж мөрдөнө.

2. НОРМАТИВ ЭШЛЭЛ

Энэхүү стандартад эш татсан дараах барилгын норм ба дүрэм, стандартын шаардлагыг хангах ба өөрчлөлт орсон тохиолдолд хамгийн сүүлийн эх материалыг үндэслэл болгоно.

- MNS 6139:2010 Шилмүүст төрлийн модны суулгац. Техникийн шаардлага;
- MNS 6141:2010 Навчит төрлийн модны суулгац. Техникийн шаардлага;
- MNS 6255:2011 Сөөгийн суулгац. Ерөнхий шаардлага;
- MNS 6256:2011 Сөөгөнцрийн суулгац. Ерөнхий шаардлага; MNS 6257:2011 Улиасны суулгац. Ерөнхий шаардлага;
- MNS 6258-2:2011 Мод, сөөгийн суулгац арчлах. Техникийн шаардлага; MNS 6259:2011 Ганц наст цэцэг тарих, техникийн шаардлага;
- MNS 6260:2020 Зүлэгжүүлэх талбай бэлтгэх, үр тарих, арчлах. Техникийн шаардлага;
- MNS 6773:2019 Сөөгийн суулгацыг шилжүүлэн суулгах, арчлах. Техникийн шаардлага.

3. НЭР ТОМЬЁОНЫ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Сөөг - гэж гол ишгүй, үндэсний хүзүүнээс дээш адил хэмжээний олон иштэй 5м хүртэл өндөр ургадаг модлог ургамал;

Модлог ургамлын чимэглэлийн шинж - гэж мод, сөөг ургамлын титэм, навч, цэцэг, жимс, холтосны улирлын өнгө хувирал;

Овог - гэж нэг төрлөөс эхлээд ойролцоох олон бүлэг төрлүүд нийлж овог үүсгэнэ;

Нахиа - гэж навчны үүсвэрийг агуулж буй ургаж амжаагүй байгаа залуу богино мөчрийг нахиа;

Навчлах үе - гэж навчны хайрс бүрэн задарч анхны анхны навч дэлгэрэн жижиг навч гарах үеийг хэлнэ;

Үр жимс боловсрох гэж - үрийн хэтэвч, буурцаг хүрэнтэн ханзарч үр жимс жинхэнэ өнгөө

олж зохих хэмжээндээ хүрэхийг хэлнэ;

Навчны өнгө хувирах - гэж ногоон навчны дотор цөөн тооны шар навч бий болох үеийг хэлнэ;

Үрслэг - гэж шилжүүлэн суулгах зорилгоор бойжуулсан, бүтээгдэхүүнт эрхтэн үүсээгүй залуу ургамлын үрслэг.

4. МОДЛОГ УРГАМАЛ¹

4.1. Хотын ногоон байгууламжид ашиглах боломжтой модлог ургамал

Хотын ногоон байгууламжид ашиглах боломжтой нь тогтоогдсон модлог ургамлуудын төлөвлөлтөд ашиглагддаг чимэглэлийн шинжийг харуулсан зураг болон тэдгээрийн тэсвэрийн талаарх мэдээллийг хүснэгт 4.1-д харуулав.

4.1.1 Модлог ургамлын ерөнхий ойлголтыг дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг. Үүнд:

- *модлог ургамал нь ганц гол иштэй олон жил амьдардаг;*
- *модны иш нь үндэс навч хоёрыг холбож өгдөг үржил эрхтэн юм;*
- *модны иш шим тэжээлийн бодисыг дамжуулах үүрэгтэй;*
- *ишнээс мөчир салаалан гарч, мөчрөөс навч шилмүүс үүсдэг;*
- *мөчир нь навч, шилмүүс бүхий найлзуур юм;*
- *сөөг нь модлог ургамлыг бодвол арай богино насалдаг;*
- *ургах орчин цаг уурын онцлогоос хамаарч газар зүйн бүс болгонд харилцан адилгүй насалдаг;*
- *сөөг ургамлын онцлог нь иш, үндэснээс олон салаа иш салаалж гарах бөгөөд буталж ургана;*
- *навч, шилмүүс, мөчрийн нэгдлийг титэм гэнэ.*







Зураг 1. Шилмүүст мод (Жишээ зураг)



Зураг 2. Навчит мод (Жишээ зураг)






¹ Монгол орны ургамлын аймагт 3 дэд аймгийн (Ойм, Нүцгэн үрт, Далд үрт) 5 хүрээнд багтах 12 ангийн 39 багийн 108 овгийн 684 төрөлд хамаарах 3160 зүйл, дэд зүйл гуурст дээд ургамал ургадаг болохыг тогтоосон байдаг (Urgamal et al. 2016). Түүнчлэн судалгааны үр дүнд зөвхөн Монгол оронд ургадаг 19 овгийн 49 төрөлд багтах 120 зүйл тархсаныг илрүүлжээ (Urgamal & Oyuntsetseg, 2017, Urgamal, 2017). Хот суурин газруудын чимэглэл, тохижилтод тарих мод, сөөгийн нэр төрлийг олшруулахын тулд ШУА-Ботаникийн хүрээлэн судалгаа туршлагын талбайдаа өөрийн орны болоод гадаад орны мод сөөгийг тарималжуулан нутагшуулдаг.






Хүснэгт 1. Шилмүүст мод, сөөг






Шилмүүст мод сөөгийн		Өндөр, м	Ашиглагдаж байгаа	Тэсвэржилт						Хөрсний нөхцөл	
Зураг	Монгол, латин нэр			Гэрэлд дуртай	Сүүдэрт дуртай	Агаарын бохирдол	Хүйтэн	Хүчтэй салхи	Хөрсний чийг	Хөрсний төрөл	
	Сибирь гацуур Picea obovata	30	○	○	●	○	○	○	Хуурай, чийглэг	Үржил шимтэй	
	Мөнгөлөг гацуур Picea pungens	25-45	○	○	●	○	○	○	Хуурай, чийглэг	Үржил шимтэй	
	Эгэл нарс Pinus sylvestris	20-40	○	○	●	○	○	○	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад	
	Сибирь хуш Pinus sibirica	35	○○	○	●	○	○	○	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад	

Хүснэгт 2. Навчит мод

Навчит модны		Өндөр, м	Ашиглагдаж байгаа	Тэсвэржилт					Хөрсний нөхцөл	
Зураг	Монгол, Латин нэр			Гэрэлд дуртай	Сүүдэрт дуртай	Агаарын бохирдол	Хүйтэн	Хүчтэй салхи	Хөрсний чийг	Хөрсний төрөл
 Зураг 11. (Жишээ зураг)	Улиангар Populus tremula	25.0	○	○	○	○	○	Хуурай	Давсархаг хөрснөөс бусад	
 Зураг 12. (Жишээ зураг)	Анхилуун улиас Populus suaveolens	25.0	○○	○	○	○	●	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад	
 Зураг 13. (Жишээ зураг)	Навчит улиас Populus laurifolia	25.0	○	○	○	○	●	Хуурай	Элсэрхэг хөрснөөс бусад	
 Зураг 14. (Жишээ зураг)	Мөнгөлөг улиас Populus alba	30-35	○	○	○	○	○	Чийглэг	Үржил шимтэй	





 Зураг 15. (Жишээ зураг)	Төгрөг навчит хус Betula rotundifolia	10.0	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
 Зураг 16. (Жишээ зураг)	Бяцхан навчит хус Betula microphylla	10.0	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
 Зураг 17. (Жишээ зураг)	Хавтага навчит хус Betula platyphylla	10-15	○	○	○	○	○	○	○	○	○	●	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
 Зураг 18. (Жишээ зураг)	Яшил навчит агч Acer negundo	25.0	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
 Зураг 19. (Жишээ зураг)	Талын агч Acer campestre	15.0	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд

 Зураг 20. (Жишээ зураг)	Таван дохиурт бургас Salix pentandra	10.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	●	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
 Зураг 21. (Жишээ зураг)	Цагаан бургас Salix caspica	20-30	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	●	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
 Зураг 22. (Жишээ зураг)	Саваан бургас Salix viminalis	5.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	●	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
 Зураг 23. (Жишээ зураг)	Тарваган хайлаас Ulmus pumila	5-10	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
 Зураг 24. (Жишээ зураг)	Том үрт хайлаас Ulmus macrocarpa		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад

 Зураг 25.(Жишээ зураг)	Сибирь тэс Sorbus sibirica	3.0-10	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	● ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Хуурай, чийглэг	Үржил шимтэй хөрсөнд
 Зураг 26.(Жишээ зураг)	Таван дохиурт долоогоно Crataegus pentagyna	3.0-8.0	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Чийглэг	Үржил шимтэй хөрсөнд
 Зураг 27.(Жишээ зураг)	Максимович долоогоно Crataegus maximowiczii	7.0	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Чийглэг	Үржил шимтэй хөрсөнд
 Зураг 28.(Жишээ зураг)	Манж гүйлс Armeniaca manshurica	15.0	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
 Зураг 29.(Жишээ зураг)	Эгэл монос Radus fuscata	17.0	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Хуурай, чийглэг	Үржил шимтэй хөрсөнд

Тайлбар: “○”- тухайн ургамал ашиглагдаж байгаа болон тэсвэртэйг, “○○”- ашиглагдах боломжтойг, “●”- тэсвэргүйг илтгэнэ (Зарим модлог ургамлын тэсвэрийн талаарх мэдээллийг БНБД 30.01.03-ын 2-р хүснэгтийг ашигласан болно.

Хүснэгт 3. Нэвчит сөөг






Сөөг ургамлын		Өндөр, м	Ашиглагдаж байгаа	Тэсвэржилт						Хөрсний нөхцөл	
Зураг	Монгол, Латин нэр			Гэрэлд дуртай	Сүүдэрт дуртай	Агаарын бохирдол	Хүйтэн	Хүүчтэй салхи	Хөрсний чийг	Хөрсний төрөл	
	Сөөгөн хус Betula fruticosa	2.5	○	○	○	○	○	○	○	Уржил шимтэй хөрсөнд	
	Эгэл тошлог Berberis vulgaris	1.5-2.0	○							Уржил шимтэй хөрсөнд	
	Сибирь тошлог Berberis sibirica	1.0		○						Уржил шимтэй хөрс	
	Амарын тошлог Berberis amurensis	3.5		○						Уржил шимтэй хөрсөнд	

Зураг 30. (Жишээ зураг)

Зураг 31. (Жишээ зураг)

Зураг 32. (Жишээ зураг)

Зураг 33. (Жишээ зураг)

	Үслэг тавилгана Spirea rubescens	1.6-2.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрсөнд
	Ягаан тавилгана Spirea salicifolia	1.0-2.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай	Үржил шимтэй хөрс
	Япон тавилгана Spirea japonica	1.5	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Чийглэг	Үржил шимтэй хөрсөнд
	Дунд тавилгана Spirea media	1.0-2.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Тахир тавилгана Spirea flexuosa	1.5	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, Чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад




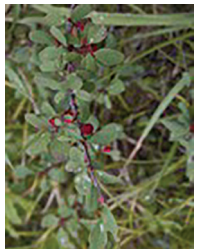

Зураг 34. (Жишээ зураг)





Зураг 35. (Жишээ зураг)






Зураг 36. (Жишээ зураг)






Зураг 37. (Жишээ зураг)






Зураг 38. (Жишээ зураг)



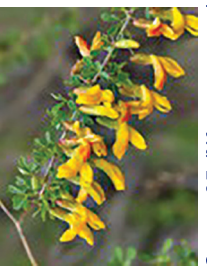


	Тайгын тавилгана Spiraea alpina	0.5-0.8								○	○	○	○	○	○	○	Хуурай, Чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Хар үрт чаргай Cotoneaster melanosarpus	2.0			○												Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Гялгар чаргай Cotoneaster lucidus	3.0								○							Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Ганц цэцэгт чаргай Cotoneaster uniflorus	0.5															Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Жимсгэнэт өрөл Malus baccata	2.0-4.0															Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс

 Зураг 44. (Жишээ зураг)	Дагуурын долоогоно <i>Crataegus dahurica</i>	2.0-3.0																Үржил шимтэй хөрсөнд
 Зураг 45. (Жишээ зураг)	Час улаан долоогоно <i>Crataegus sanguinea</i>	1.0-3.0																Бүх төрлийн хөрсөнд
 Зураг 46. (Жишээ зураг)	Алма-Ата долоогоно <i>Crataegus altaica</i>	4.0-5.0																Үржил шимтэй хөрс
 Зураг 47. (Жишээ зураг)	Алтайн долоогоно <i>Crataegus altaica</i>	5.0-6.0																Үржил шимтэй хөрс

	Бариулт бүйлс Amgdalus pedun- culata	0.5-2.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Монгол бүйлс Amgdalus mon- golica	0.25-0.8	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Сибирь гүйлс Armeniaca Sibirica	2.5	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай	Бүх төрлийн хөрсөнд
	Азийн монос Rapus asiatica	7.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Нохой сарнай Rosa canina	3.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
Зураг 48. (Жишээ зураг)														
Зураг 49. (Жишээ зураг)														
Зураг 50. (Жишээ зураг)														
Зураг 51. (Жишээ зураг)														
Зураг 52. (Жишээ зураг)														

 <p>Зураг 53. (Жишээ зураг)</p>	<p>Дагуур нохойн хошуу Rosa dahurica</p>	<p>1.5</p>	<p>○</p>						<p>Хуурай, чийглэг</p>	<p>Давсархаг хөрснөөс бусад</p>
 <p>Зураг 54. (Жишээ зураг)</p>	<p>Үрчгэр нохойн хошуу Rosa rugosa</p>	<p>1.0-2.0</p>							<p>Хуурай, чийглэг</p>	<p>Бүх төрлийн хөрсөнд</p>
 <p>Зураг 55. (Жишээ зураг)</p>	<p>Өргөст нохойн хошуу Rosa acicularis</p>	<p>2.0</p>	<p>○</p>						<p>Хуурай, чийглэг</p>	<p>Давсархаг хөрснөөс бусад</p>
 <p>Зураг 56. (Жишээ зураг)</p>	<p>Цийр навчит сарнай Rosa pimpinellifolia</p>	<p>0.8-2.0</p>							<p>Чийглэг</p>	<p>Үржил шимтэй хөрс</p>
 <p>Зураг 57. (Жишээ зураг)</p>	<p>Шар сарнай Rosa xanthina</p>	<p>2.0</p>							<p>Чийглэг</p>	<p>Үржил шимтэй хөрс</p>

 Зураг 58. (Жишээ зураг)	Сийрэг нохойн хошуу Rosa laxa	2.0												Цийглэг	Үржил шимтэй хөрс
 Зураг 59. (Жишээ зураг)	Бегер сарнай Rosa beggeriana	1.0-2.5												Цийглэг	Үржил шимтэй хөрс
 Зураг 60. (Жишээ зураг)	Альпын улаагана Ribes alpinum	2.5												Цийглэг	Үржил шимтэй хөрс
 Зураг 61. (Жишээ зураг)	Хар улаагана Ribes nigrum	1.5												Хуурай, Цийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
 Зураг 62. (Жишээ зураг)	Тэхийн шээг Ribes diacanthum	1.8												Цийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад

	Гоо улаагана Ribes pulchellum	1.0-2.0								Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Сөөгөн боролзгоно Dasiphora fruticosa	0.2-1.5								Хуурай, Чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Летийн харгана Saxagana laeta	1.5								Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Сөөгөн харгана Saxagana fruticosa	2.0								Хуурай, чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Удлиг харгана Saxagana arborescens	2.0-5.0								Чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд






Зураг 63. (Жишээ зураг)






Зураг 64. (Жишээ зураг)





Зураг 65. (Жишээ зураг)

Зураг 66. (Жишээ зураг)

Зураг 67. (Жишээ зураг)

 <p>Зураг 68. (Жишээ зураг)</p>	<p>Жижиг навчит харгана Sagapana microphylla</p>	<p>1.0-3.0</p>		<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>Чийглэг</p>	<p>Бүх төрлийн хөрсөнд</p>
 <p>Зураг 69. (Жишээ зураг)</p>	<p>Одой харгана Sagapana rugosa</p>	<p>1.0</p>		<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>Чийглэг</p>	<p>Бүх төрлийн хөрсөнд</p>
 <p>Зураг 70. (Жишээ зураг)</p>	<p>Тэмээн харгана Sagapana spinosa</p>	<p>3.0</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>Хуурай, чийглэг</p>	<p>Давсархаг хөрснөөс бусад</p>
 <p>Зураг 71. (Жишээ зураг)</p>	<p>Коржинский харгана Sagapana Korshinskii</p>	<p>1.0</p>		<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>Хуурай, чийглэг</p>	<p>Давсархаг хөрснөөс бусад</p>
 <p>Зураг 72. (Жишээ зураг)</p>	<p>Мөнгөлөг жигд Eleagnus argentea</p>	<p>3.0</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>○</p>	<p>Хуурай, чийглэг</p>	<p>Бүх төрлийн хөрсөнд</p>

	Муркрофтын жигд <i>Elaeagnus moorcroftii</i>	3.0-5.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
	Яшилдуу чацаргана <i>Hippophae rhamnoides</i>	5.0-6.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай чийглэг	Бүх төрлийн хөрсөнд
	Улаан яргай <i>Cornus sarguinea</i>	4.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Тэс навчит Тэсмэг <i>Sorbaria sorbifolia</i>	3.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Хуурай, чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Сибирь гандигар <i>Sambucus sibirica</i>	4.0	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад






	Манж гандигар Sambucus manshurica	2.0-4.0	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Алтайн даланхальс Lonicera altaica	0.3-1.0	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Давсархаг хөрснөөс бусад
	Бяцхан навчит далан хальс Lonicera micro- phylla	0.3-1.5	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Үржил шимтэй хөрс
	Морров даланхальс Lonicera rowii	2.0	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	Үржил шимтэй хөрс






Зураг 78. (Жишээ зураг)





Зураг 79. (Жишээ зураг)

Зураг 80. (Жишээ зураг)

Зураг 81. (Жишээ зураг)

	Корольков даланхальс Lonicera korolkowii	3.0								○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрс
	Татар даланхальс Lonicera tatarica	1.5-2.5	○																	Хуурай, чийглэг	Бүх төрлийн хөрс
	Аллаг даланхальс Lonicera chrysantha	1.0																		Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Кафрифоль даланхальс Lonicera caerulea	4.0-6.0																		Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Арзгар үст далан хальс Lonicera hispidula	0.8-1.5																		Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс

	Дагуур тэрэлж Rhododendron dauricum	0.5-1.5								Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Ледебурын тэрэлж Rhododendron ledebouriana	0.5-1.5								Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Олон цэцэгт сухай Amaranth spinosis- sima	6.0							○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Дагуур балгана Mugisaria dau- rica	2.5-3.0							○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Урт навчит балгана Mugisaria longifolia	1.5							○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс




	Гимлайн голтбор Syringa emodii	4.5	○	○	○	○	○	○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Мажаар голтбор Syringa josikaea	4.5	○	○	○	○	○	○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Бөхгөр голтбор Syringa reflexa	4.0	○	○	○	○	●	○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
	Звигенцов голтбор Syringa swe-ginzowii	4.5	○	○	○	○	●	○	Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс

Зураг 92. (Жишээ зураг)

Зураг 93. (Жишээ зураг)

Зураг 94. (Жишээ зураг)

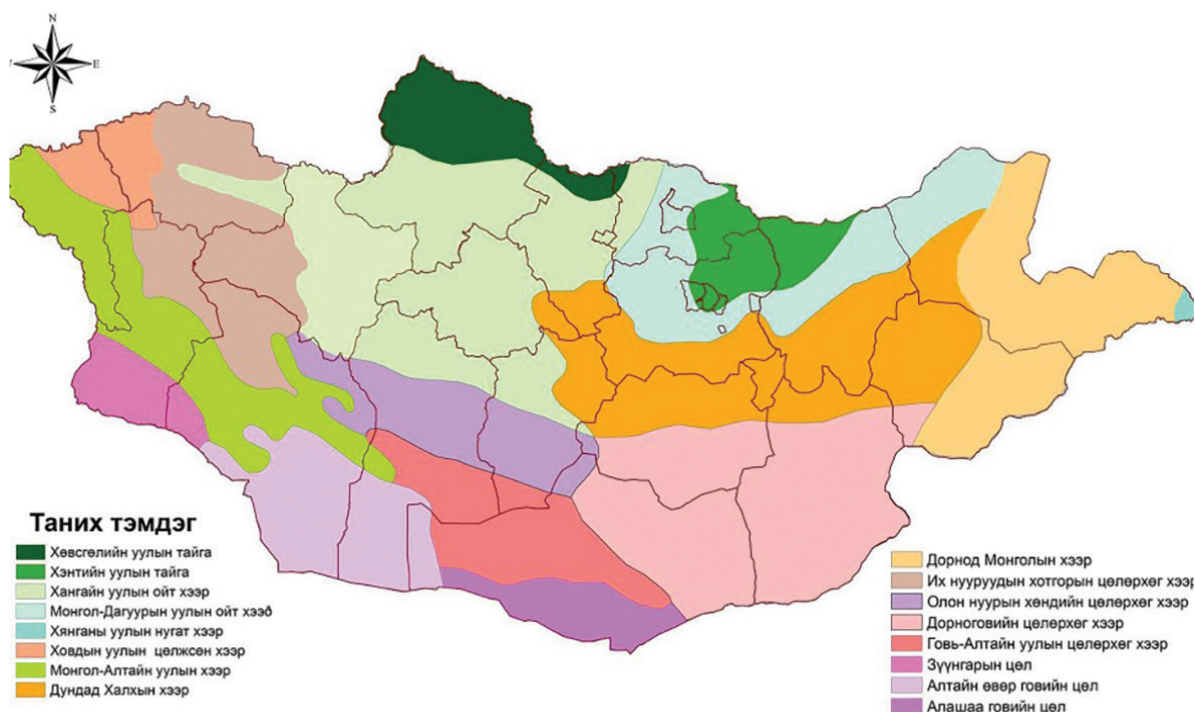
Зураг 95. (Жишээ зураг)

 Зураг 96. (Жишээ зураг)	Үсхий голтбор <i>Syringa villosa</i>	4.0								Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс
 Зураг 97. (Жишээ зураг)	Эгэл голтбор <i>Syringa vulgaris</i>	7.0								Чийглэг	Давсархаг хөрснөөс бусад
 Зураг 98. (Жишээ зураг)	Вольф голтбор <i>Syringa wolfii</i>	5.0								Хуурай, Чийглэг	Үржил шимтэй хөрс

Тайлбар: “○” - тухайн ургамал ашиглагдаж байгаа болон тэсвэртэйг, “○○” - ашиглагдах боломжтойг, “●” - тэсвэргүйг илтгэнэ (Зарим модлог ургамлын тэсвэрийн талаарх мэдээллийг БНБД 30.01.03-ын 2-р хүснэгтийг ашигласан болно).

4.1.2 Улаанбаатар хотын ургамал-газарзүйн мужлалын тойрог, түүнтэй холбоотой мэдээллийг дараах хэсэгт харуулав. Үүнд:

- Монгол орны ургамал-газарзүйн 16 тойрогт ургамлын зүйлүүд харилцан адилгүй тархсан байдаг бөгөөд ногоон байгууламжид тарих ургамлыг сонгохдоо тухайн газрын хөрс, цаг уур, тухайн тойрогт тархсан байдлыг харгалзах нь зүйтэй юм. Монгол орны ургамал-газарзүйн 16 тойргуудаас хамгийн олон зүйлтэйд Монгол Алтай, Хангай, Монгол Дагуур, харин цөөн зүйлтэйд Алашаа, Алтайн өвөр, Дорнод говийн тойргууд юм.
- Улаанбаатар хот нь Хэнтийн уулын тайга болон Монгол дагуурын уулын ойт хээрийн тойрогт багтдаг.



Зураг 99. Монгол орны ургамал газар зүйн мужлалын тойрог

(Улаанбаатар хот нь Хэнтийн уулын тайга болон Монгол дагуурын уулын ойт хээрийн тойрогт багтдаг. Зурган дээр улаан өнгийн дугуй дүрсээр тэмдэглэсэн болно.)

Монгол орны хот суурин газар болон байгаль орчин хамгаалах чиглэлээр цэцэрлэгжүүлэх, ойжуулах, хөрс тогтоох зэрэг ажлуудыг гүйцэтгэхэд юуны түрүүнд экологийн нөхцөлийг анхааран үзнэ. Доорх хүснэгтээс модлог ургамлын ургах орчны байдлыг харах боломжтой ба Улаанбаатар хотод ургах боломжтой модлог ургамлуудыг 2 болон 4 дүгээр тойргоос харна.

Хүснэгт 4. Модлог ургамлын ургах орчин

Д/д	УРГАМЛЫН НЭР	Монгол орны ургамал-газарзүйн мужлалын тойрог															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Нарсны овог																	
1	Сибирь гацуур	■	■	■				■									
2	Дагуур шинэс				■												
3	Сибирь шинэс	■	■	■	■		■	■								■	
4	Эгэл нарс	■	■	■	■	■			■	■							
5	Сибирь нарс	■	■	■				■									
Агарууны овог																	
6	Дагуур арц																
7	Хуурамч хасаг арц	■			■			■						■			
8	Хонин арц				■			■		■			■				
9	Сибирь арц	■															
Хайлаасны овог																	
10	Япон хайлаас	■						■									
11	Том үрт хайлаас		■		■				■				■		■		
12	Одой хайлаас	■	■	■				■	■	■			■	■			■
Бургасны овог																	
13	Цагаан улиас				*												
14	Тоорой														■	■	■
15	Лавар навчит улиас		■	■			■			■			■		■		
16	Үсхий улиас			■	■	■				■			■				
17	Ямаан бургас																
18	Хуурамч 5 дохиурт бургас	■		■	■			■	■		■						
19	Шүүдэрт бургас			■	■												
20	3 дохиурт бургас	■			■												
21	Цагаан бургас				*												
Хусны овог																	
22	Сөөгөн хус		■														
23	Манж хус					■											
24	Жижиг навчит хус						■	■		■			■		■		
25	Хавтага навчит хус	■				■											
26	Төгрөг навчит хус	■				■		■									
Агчийн овог																	
27	Шөвгөр навчит агч				*												
28	Яшил навчит агч				*												
29	Улаан агч				*												
30	Талын агч				*												

Тошлогийн овог														
31	Амарын тошлог				*									
32	Сибирь тошлог													
33	Эгэл тошлог				*									
34	Элдэв шилбэт тошлог				*									
35	Мориссоны тошлог				*									
Сухайн овог														
36	Мөчрөрхөг сухай													
37	Дагуур балгана				*									
38	Урт навчит балгана													
Далийн овог														
39	Дагуур тэрэлж													
40	Ледебурын тэрэлж													
Чидүүний овог														
41	Гималайн голтбор				*									
42	Мажаар голтбор				*									
43	Комаровын голтбор				*									
44	Бөхгөр голтбор				*									
45	Звягинцевийн голтбор				*									
46	Саглагар голтбор				*									
47	Хилэнлэг голтбор				*									
48	Эгэл голтбор				*									
49	Вольфийн голтбор				*									
50	Генрийн голтбор				*									
Сарнайн овог														
51	Тагийн тавилгана													
52	Удвал навчит тавилгана													
53	Дунд тавилгана													
54	Бургас навчит тавилгана													
55	Гялгар чаргай				*									
56	Хар үрт чаргай													
57	Монгол чаргай													
58	Ганц цэцэгт чаргай													
59	Жимсгэнэт өрөл													
60	Сибирь тэс													
61	Час улаан долоогоно													
62	Алма-Атын долоогоно				*									

63	Алтайн долоогоно				*														
64	Дагуур долоогоно																		
65	Том өргөст долоогоно																		
66	Таван үрэвчит долоогоно																		
67	Сөөгөн боролзгоно																		
68	Нохойн хошуу																		
69	Байтаг сарнай																		
70	Беггер сарнай																		
71	Өргөст сарнай																		
72	Дагуур сарнай																		
73	Сийрэг сарнай																		
74	Хурц хатгуурт сарай																		
75	Цийр навчит сарнай																		
76	Шар сарнай																		
77	Монгол буйлс																		
78	Бариулт бүйлс																		
79	Ачлагын монос																		
80	Сибирь гүйлс																		
Тошлойн овог																			
81	Тэхийн шээг																		
82	Тагийн улаагана																		
83	Гоо улаагана																		
84	Өргөст тошлой																		
Буурцагтны овог																			
85	Хонхот харгана																		
86	Удлиг харгана																		
87	Бүнгийн харгана																		
88	Говийн харгана																		
89	Дэлт харгана																		
90	Сөөгөн харгана																		
91	Летийн харгана																		
92	Жижиг навчит харгана																		
93	Одой харгана																		
94	Өргөст харгана																		
95	Нарийн навчит харгана																		
96	Уссурын харгана																		
Яшлын овог																			
97	Улаан модот яшил																		

98	Максимовичийн яшил																		
Жигдийн овог																			
99	Мөнгөлөг жигд				*														
100	Муркрофтын жигд																		
101	Яшилдуу чацаргана																		
Яргайн овог																			
102	Цагаан яргай																		
103	Улаан яргай				*														
Догорын овог																			
104	Монгол догор																		
Даланхальсны овог																			
105	Солонгос гандигар				*														
106	Цацагт гандигар				*														
107	Сибирь гандигар				*														
108	Манж гандигар																		
109	Алтайн даланхальс																		
110	Алтлаг даланхальс				*														
111	Арзгар даланхальс																		
112	Корольковийн даланхальс				*														
113	Макийн даланхальс				*														
114	Татар даланхальс				*														
115	Эгэл даланхальс				*														

Тайлбар:

1	Хөвсгөлийн уулын тайгын тойрог
2	Хэнтийн уулын тайгын тойрог
3	Хангайн уулын ойт хээрийн тойрог
4	Монгол-Дагуурын уулын ойт хээрийн тойрог
5	Хянганы хаяа уулсын нугат хээрийн тойрог
6	Ховдын уулын цөлжсөн хээрийн тойрог
7	Монгол Алтайн уулын хээрийн тойрог
8	Дундад Халхын хуурай хээрийн тойрог
9	Дорнод Монголын хээрийн тойрог

10	Их нууруудын хотгорын цөлөрхөг хээрийн тойрог
11	Олон нуурийн хөндийн цөлөрхөг хээрийн тойрог
12	Дорнод говийн цөлөрхөг хээрийн тойрог
13	Говь Алтайн уулын цөлөрхөг хээрийн тойрог
14	Зүүнгарын говийн (цөлийн) тойрог
15	Алтайн өвөр говийн (цөлийн) тойрог
16	Алашаа говийн (цөлийн) тойрог
*	Тухайн тойрогт тарималжсан.

4.2. Модлог ургамлын төрөл, зүйлийн чимэглэлийн шинж

Модлог ургамалд нахиа хөөх, нахиа задрах, навчлах, бундуйжих, цэцэглэх, үрлэх, үр жимс боловсрох, навчны өнгө хувирах, навч унах гэсэн хөгжлийн үндсэн үе шатууд жил бүр харилцан адилгүй хугацаанд болох тул үзэгдэл зүйн ажиглалтыг олон жил дараалан явуулж, тухайн жилийн цаг уурын нөхцөл байдал, улиралд нөлөөлж байгаа буюу давтагдах чанарыг судалсан байх хэрэгтэй.

4.2.1. Ногоон байгууламжид модлог ургамлууд хавар, зуны улиралд цэцэг, титмийн гоё сайхнаар, намрын улиралд навч, жимсний өнгө хувирлаар, өвлийн улиралд холтосны өнгөөр чимэглэнэ.

Хүснэгт 5. Модлог ургамлын төрөл зүйлийн чимэглэлийн шинж

Ургамлын нэр	Чимэглэлийн шинж				
	Титмийн хэлбэр	Цэцгийн өнгө	Жимсний өнгө	Навчны намрын өнгө	Холтосны өнгө
Сибирь гацуур	Шовгор, цац	Ягаан	Цайвар Ногоон	Хар ногоон	Хар саарал
Сибирь шинэс	Шовгор	Ягаан	Хүрэн	Тод шар	Бараан саарал
Дагуур шинэс	Шовгор	Ягаан	Хүрэн	Цайвар ногоон	Хүрэн саарал
Эгэл нарс	Шүхрэрхүү	Ягаан	Хүрэн	Ногоон	Шаравтар
Сибирь нарс	Саглагар	Ягаан	Хүрэн	Ногоон	Бор саарал
Хуурамч хасаг арц	Хэвтээ		Хар хөх	Ногоон	Бараан саарал
Одой хайлаас	Саглагар	Шаргал	Шаргал	Шар	Хар саарал
Цагаан улиас	Саглагар	Шаргал	Хүрэн	Мөнгөлөг	Саарал
Евро америк улиас	Саглагар	Шаргал	Хүрэн	Шар	Бараан саарал
Алтайн цагаан ишт эрлийз улиас	Саглагар	Шаргал	Хүрэн	Шар	Саарал
Лавар навчит улиас	Саглагар	Улаавтар, шаравтар	Ногоовтор	Шар	Бараан саарал
Үслэг улиас					
Анхилуун улиас	Саглагар	Шаргал	Хүрэн	Шар	Бараан саарал
Улиангар	Саглагар	Шаргал	Бор	Улбар шар	Цайвар саарал
Ямаан бургас	Саглагар	Шаргал	Бор	Шар	Саарал
Таван дохиурт бургас	Саглагар	Шаргал	Улаан хүрэн	Шар	Хар саарал
Саваан бургас	Саглагар	Шаргал	Бор	Шар	Саарал
Сөөгөн хус	Саглагар	Цагаан шар	Шаргал	Шар	Хүрэн
Бяцхан навчит хус	Саглагар	Цагаан шар	Шаргал	Шар	Хүрэн
Хавтага навчит хус	Саглагар	Цагаан шар	Шаргал	Шар	Цагаан
Төгрөг навчит хус	Саглагар	Цагаан шар	Шаргал	Шар	Саарал
Яшил навчит агч	Саглагар	Цагаан шар	Шаргал	Тод шар	Саарал
Гиннал агч	Саглагар	Шар ногоон	Шаргал	Улбар шар	Саарал
Амарын тошлог	Бөмбөлөг	Шар	Час улаан	Улаан	Хүрэн
Сибирь тошлог	Бөмбөлөг	Шар	Час улаан	Улаан	Саарал
Эгэл тошлог	Бөмбөлөг	Шар	Час улаан	Улаан	Хүрэн
Канадын тошлог	Бөмбөлөг	Шар	Час улаан	Улаан	Хүрэн
Олон цэцэгт сухай	Саглагар	Ягаан	Хүрэн	Мөнгөлөг	Хүрэн
Урт навчит балгана	Саглагар	Цагаан шар	Бор	Мөнгөлөг	Саарал
Дагуур тэрэлж	Саглагар	Ягаан	Хүрэн	Шар	Хүрэн
Ледебур тэрэлж	Саглагар	Ягаан	Хүрэн бор	Хүрэн	Хүрэн
Гималайн голтбор	Саглагар	Хөх ягаан	Хүрэн	Шар	Саарал
Эгэл голтбор	Саглагар	Хөх ягаан	Хүрэн	Шар	Хүрэн
Комаров голтбор	Саглагар	Ягаан	Хүрэн	Шар	Саарал
Бөхгөр голтбор	Саглагар	Ягаан	Хүрэн	Шар	Хүрэн

Звигенцов голтбор	Саглагар	Цайвар ягаан	Хүрэн	Шар	Саарал
Вольфийн голтбор	Саглагар	Цайвар ягаан	Хүрэн	Шар	Саарал
Эгэл голтбор	Саглагар	Хөх ягаан	Хүрэн	Шар	Саарал
Сөөгөн харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Летийн харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Жижиг навчит харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Одой харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Өргөст харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Уссур харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Удлиг харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Бунгийн харгана	Саглагар	Шар	Бор	Шар	Цайвар саарал
Мөнгөлөг жигд	Саглагар	Шар	Мөнгөлөг	Мөнгөлөг	Саарал
Муркрофтын жигд	Саглагар	Мөнгөлөг	Улбар шар	Мөнгөлөг	Саарал
Яшилдуу чацаргана	Саглагар	Шар	Улбар шар	Мөнгөлөг	Саарал
Улаан яргай	Саглагар	Цагаан	Цайвар хөх	Улаан хүрэн	Улаан хүрэн
Монгол догор	Бөмбөлөг	Ягаан	Хөх ягаан	Саарал	Саарал
Сибирь гандигар	Саглагар	Цагаан шар	Улаан хүрэн	Шар	Саарал
Манж гандигар	Саглагар	Цагаан шар	Тод улаан	Шар	Саарал
Алтлаг далан хальс	Бөмбөлөг	Шаргал	Улаан	Шар	Хүрэн
Корольков далан хальс	Бөмбөлөг	Ягаан	Улаан	Шар	Үрэн
Рупрехт далан хальс	Бөмбөлөг	Цагаан шар	Улаан	Шар	Хүрэн
Татар далан хальс	Бөмбөлөг	Цагаан ягаан	Улаан	Шар	Хүрэн
Морр далан хальс	Бөмбөлөг	Цагаан	Улаан	Шар	Хүрэн
Алтайн далан хальс	Бөмбөлөг	Шаргал	Хөх цэнхэр	Шар	Хүрэн
Маакийн далан хальс	Бөмбөлөг	Цагаан	Улаан	Шар	Хүрэн
Каприфоль далан хальс	Саглагар	Цагаан шар	Улбар шар	Шар	Саарал
Эгэл далан хальс	Бөмбөлөг	Цагаан ягаан	Улаан	Шар	Хүрэн
Тагийн тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан ягаан	Бор хүрэн	Улаан хүрэн	Хүрэн
Удвал навчит тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан	Бор	Улаан хүрэн	Хүрэн
Дунд тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан	Бор	Шар	Хүрэн
Дагуур тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан ягаан	Бор	Улаан хүрэн	Хүрэн
Царс навчит тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан	Бор	Шар	Хүрэн
Бургас навчит тавилгана	Бөмбөлөг	Ягаан	Бор	Улаан хүрэн	Хүрэн
Тахир тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан	Бор	Хүрэн улаан	Хүрэн
Үслиг тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан	Бор	Улаан хүрэн	Хүрэн
Япон тавилгана	Бөмбөлөг	Ягаан	Бор хүрэн	Улаан хүрэн	Хүрэн
Мийабе тавилгана	Бөмбөлөг	Цагаан	Бор	Улаан хүрэн	Хүрэн
Гялгар чаргай	Саглагар	Цагаан	Хүрэн	Улаан хүрэн	Хүрэн

Хар үрт чаргай	Саглагар	Цагаан	Хар хөх	Улаан хүрэн	Хүрэн
Монгол чаргай	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улаан хүрэн	Хүрэн
Ган цэцэгт чаргай	Саглагар	Цагаан	Улаан хүрэн	Улаан хүрэн	Хүрэн
Жимсгэнэт өрөл	Саглагар	Цагаан	Улбар шар	Шар улаан	Бараан
Сибирь тэс	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улбар шар	Саарал
Тэс навчит тэсмэг	Бөмбөлөг	Цагаан	Бор хүрэн	Улбар шар	Хүрэн
Алма-ата долоогоно	Саглагар	Цагаан	Час улаан	Шар	Хүрэн
Дагуур долоогоно	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улбар шар	Хүрэн
Максимович долоогоно	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улаан	Хүрэн
Час улаан долоогоно	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улбар шар	Хүрэн
Таван дохиурт долоогоно	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улбар шар	Хүрэн
Сөөгөн боролзгоно	Саглагар	Тод шар	Бор хүрэн	Шар	Хүрэн
Өргөст сарнай	Саглагар	Тод ягаан	Улаан	Час улаан	Цайвар саарал
Байтагийн сарнай	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улбар шар	Цайвар саарал
Беггер сарнай	Саглагар	Цагаан	Улаан	Улбар шар	Цайвар саарал
Нохой сарнай	Бөмбөлөг	Ягаан	Улаан	Шар	Хүрэн
Дагуур сарнай	Бөмбөлөг	Тод ягаан	Улаан	Улбар шар	Хүрэн улаан
Сийрэг сарнай	Саглагар	Цагаан	Улаан хүрэн	Шар	Цайвар саарал
Хурц хатгуурт сарнай	Бөмбөлөг	Ягаан	Улаан	Улбар шар	Хүрэн улаан
Цийр навчит сарнай	Бөмбөлөг	Шар	Улаан хүрэн	Улаан хүрэн	Хүрэн улаан
Үрчгэр нохойн хошуу	Бөмбөлөг	Ягаан	Улбар шар	Шар	Хүрэн улаан
Шар сарнай	Бөмбөлөг	Шар	Хүрэн	Улбар шар	Хүрэн улаан
Бариулт бүйлс	Саглагар	Цагаан-ягаан	Хүрэн бор	Шар	Бараан саарал
Ачлагын монос	Саглагар	Цагаан	Хар	Улаан	Хүрэн
Азийн монос	Саглагар	Цагаан	Хар	Улаан хүрэн	Хүрэн
Макийн монос	Саглагар	Цагаан	Хар	Улаан хүрэн	Хүрэн
Сибирь гүйлс	Саглагар	Цагаан	Саарал-шаргал	Шар	Цайвар саарал
Манж гүйлс	Саглагар	Цагаан	Саарал-шаргал	Улаан хүрэн	Цайвар саарал
Тэхийн шээг	Бөмбөлөг	Цайвар шар	Улаан	Улаан шар	Хүрэн
Альпийн улаагана	Бөмбөлөг	Цагаан шаргал	Улаан	Улаан хүрэн	Хүрэн
Гоо улаагана	Бөмбөлөг	Цагаан шаргал	Улаан	Улаан хүрэн	Хүрэн
Үхрийн нүд	Бөмбөлөг	Цагаан ягаан	Хар хөх	Шар	Хүрэн
Улаан улаагана	Бөмбөлөг	Цагаан ягаан	Час улаан	Улбар шар	Хүрэн
Өргөст тошлой	Бөмбөлөг	Цагаан	Ногоон	Шар	Хүрэн



Зураг 100. Модлог ургамлын титмийн хэлбэрүүд (Жишээ зураг)



Зураг 101. Модлог ургамлын хослол зохиомж (Жишээ зураг)

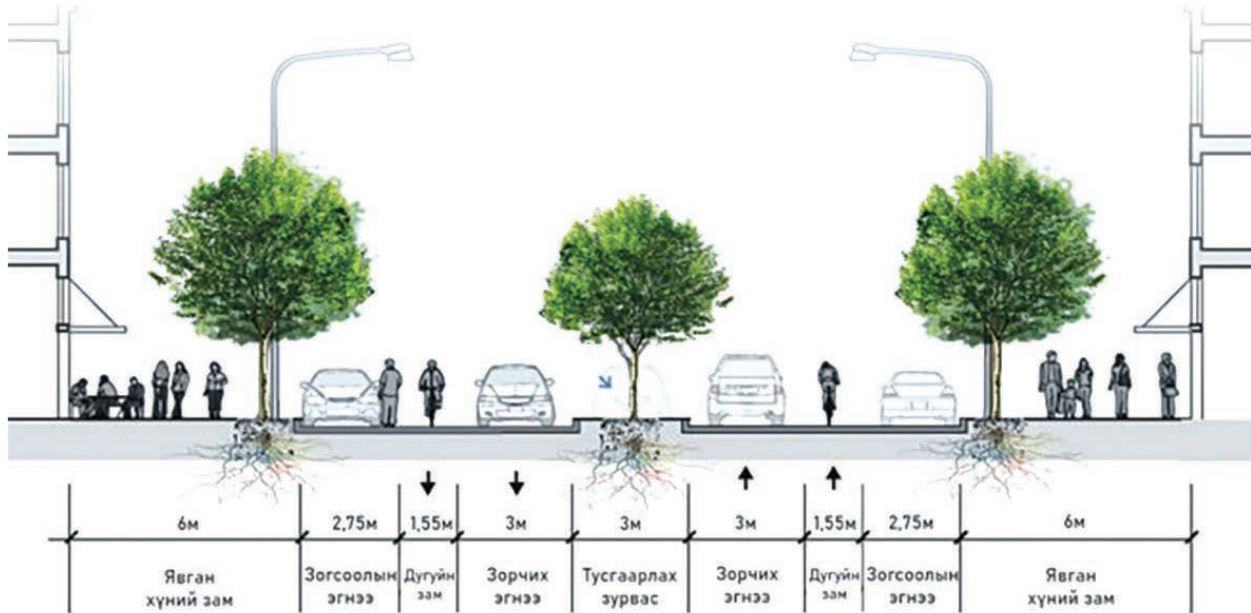
(Мод, сөөгийн өндөр, титмийн хэлбэр, улирлын өнгө хувирал, орон зайн шийдэл зэргээр орчны өнгө үзэмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хослуулан зохиомжилно)

4.3. Зам дагуух ногоон байгууламжид мод, таримал ургамлыг сонгох

Замын дагуух орчны нөхцөлд дасан зохицох, бат бөх ургах, ногоон байгууламжийн тогтвортой үр нөлөөтэй, гоёл чимэглэлийн өндөр үнэ цэнтэй, байгаль орчинд ээлтэй ашиг тустай мод, таримал ургамлын төрөл, зүйлийг сонгох ёстой.

4.3.1. Зам дагуух ногоон байгууламжид нөлөөлөх хүчин зүйлс:

4.3.1.1. Байгалийн хатуу ширүүн орчин, тухайлбал хуурай, үржил шимгүй, тоосго, чулуу болон бусад барилгын хог хаягдал;



Зураг 102. Авто зам дагуух ногоон байгууламж (Жишээ зураг)

- 4.3.1.2. Бохир ус, химийн бодис, тухайлбал давслаг бохир ус, өөх тос, бензин гэх мэт;
- 4.3.1.3. Зуны улирлын хуурай салхи, өвлийн хүйтэн болон барилга байгууламжаас үүдэлтэй завсрын хүчтэй хуурай салхины нөлөө гэх мэт;
- 4.3.1.4. Агаар дахь озон, хүхэрлэг хий, давс цацах, тоос шороо, тортог болон бусад хорт хий зэрэг нь модны хэвийн өсөлтөд нөлөөлнө;
- 4.3.1.5. Барилга байгууламж, тээврийн хэрэгсэл, явган зорчигч зэрэг хүний оролцоо.
- 4.3.2. Модны төрлийг сонгохдоо дараах зүйлсийг анхаарна. Үүнд:
- 4.3.2.1. Хүйтэн, цас мөс хурсан замын салаа, уулзвар бүхий хотын ногоон бүсийн зам дагуу тарих модонд навчит модны төрлийг сонгоно;
- 4.3.2.2. Навчит модны төрөл зүйл өвөл навчаа хаядаг тул нарны тусгалыг халхлахыг багасгаж, газрын температурыг нэмэгдүүлж, газрын мөс, цасыг аль болох хурдан хайлуулж чаддаг тул үүнийг харгалзан үзэх;
- 4.3.2.3. Мөнх ногоон мод нь ургалт удаан, мөчир салаалалт нь доор, зуны улиралд сүүдэрлэх талбай бага, өвлийн улиралд нарны тусгалыг хааж ашиггүй үр дагаварт хүргэж болзошгүй байдаг тул төлөвлөлтийн байршлыг анхаарна.
- 4.3.3. Явган хүний зам дээр тарих модны төрөл, зүйлийг сонгохдоо дараах зүйлсийг анхаарна Үүнд:

- 4.3.3.1. Гүн үндэс, гол иш өндөр, том титэм, өтгөн сүүдэртэй, бат бэх ургадаг хотын замын орчны нөхцөлд дасан зохицдог, жимсний уналтаас болж явган зорчигчдод хор, хохирол учруулахгүй модны төрлийг сонгоно;
- 4.3.3.2. Хүчтэй салхи борооны үеэр унахаас сэргийлж гүнзгий үндэстэй модны төрлийг сонгоно;
- 4.3.3.3. Үндэс нь явган хүний замыг өргөж, газар доорх хоолойг хааж боохгүй модны төрлийг сонгоно;
- 4.3.3.4. Том титэм, өтгөн сүүдэртэй мод нь зуны улиралд машины зам болон явган хүний замыг сүүдэрлэж, нарны тусгалыг багасгадаг;
- 4.3.3.5. Том титэм, өтгөн сүүдэртэй мод нь тоос шороо хаах, дуу чимээг бууруулах, салхинаас хамгаалах зэрэгт илүү сайн нөлөөлдөг;
- 4.3.3.6. Явган хүний замын дагуух мод тарьсан талбай нь хангалттай биш, хоёр талдаа үндсэн зам болон шугам хоолойтой, үржил шим багатай байдаг. Тиймээс гудамжны модны төрлийг үржил шим багатай хөрсөнд ургах чадвартай, галд тэсвэртэй, хуурай салхи, нарны гэрлийн шууд тусгалд навч мөчир нь ганддаггүй, тэсвэр сайтайг сонгох;
- 4.3.3.7. Явган хүний замын мод өнгө үзэмжийг нэмэгдүүлэхийн тулд явган зорчигчдын сонирхол татахуйц цэцэглэдэг, жимсэлдэг модны төрөл зүйлийг сонгохыг эрмэлзэх;
- 4.3.3.8. Мод, сөөгийг тарихдаа эмх цэгцтэй, хурц үнэргүй, хүрээлэн буй орчин болон явган зорчигчийн хувцсыг бохирдуулдаггүй, модны төрлийг сонгоно;
- 4.3.3.9. Замаар машин чөлөөтэй нэвтрэх шаардлагыг хангахын тулд замын хоёр талын хөдөлгөөний тэмдгийг халхлахааргүй, замын гэрэлтүүлэг, агаарын шугам хүртэлх зай болон бусад аюулгүй байдал, гоо сайхны шаардлага зэргийг хангаж явган хүний замын модыг байнга засаж тордож байх хэрэгтэй;
- 4.3.3.10. Зам дагуух ногоон байгууламжид мод, сөөгийн төрлийг сонгохдоо дараах 10 шаардлагыг хангана. Үүнд:
 - эрт нахиалж навч орой унах, зуны улирал ногоон, намрын өнгө үзэмжтэй, цэвэрлэхэд тохиромжтой, таналт тайралтад тэсвэртэй байх;
 - модны өвлийн байдал үзэсгэлэнтэй, мөчир навч сайтай байх;
 - чимэглэлийн үзүүлэлт сайтай (навч, цэцэг, жимсийг сонирхохуйц);
 - модны титмийн хэлбэр нь бүрэн бүтэн, гол иш нь 1.8 метрээс дээш байх, мөчир салаа нь газрын гадаргаас 30 градусаас их, навч нь өтгөн сүүдэр сайтай байх;
 - том суулгац нь шилжүүлэн суулгахад хялбар, ургац сайтай байх;
 - хотын орчинд хэвийн ургах, бохирдлоос хамгаалах, ган, хуурайшилтыг эсэргүүцэх чадвартай байх;
 - хүчтэй салхи, их цасаас сэргийлж, гүн үндэстэй, мөчир навч нь амархан хугардаггүй;
 - амьдрах чадвар сайтай, хортон шавж, өвчин багатай, арчилж хамгаалахад хялбар;
 - урт насалдаг байх.